

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Sint-Truiden, Nieuwpoort 4-10

Programma van Maatregelen

DOSSIER 2017H14

Bouwen & Milieu nv

Erkend als Bodemsaneringsdeskundige type 2 (Ovam-Vlaanderen)

Erkend als expert in de Bodemverontreiniging (Leefmilieu Brussel)

Hasseltsesteenweg 2

B-3800 Sint-Truiden (BE)

In samenwerking met erkend archeoloog Rik van de Konijnenburg (Haast bvba)

expert in Historisch en Archeologisch onderzoek, Studies en Toegepast onderzoek

Dossiernr. : 2017H14

wettelijk depot: D/2017/14.148/21

Coverfoto: het terrein gesitueerd op de Ferraris kaarten (bron: www.geopunt.be)

Auteur: Anne De Loof, archeoloog

Autorisatie: Rik van de Konijnenburg, erkend archeoloog 2015/00041

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Wettelijk depot: D/2017/14.148/21

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	10
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	13
5. Onderzoeksstrategie en -methode	15
6. Onderzoekstechnieken	17
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	18
8. Lijst met afbeeldingen	18
9. Bibliografie	19

1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

1.1.1 Projectcode: 2017H14

1.1.2 Nummer wettelijk depot: D/2017/14.148/21

1.1.3 Naam en erkenningsnummer autoriserend archeoloog: Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

1.1.4 Naam en adres van de opdrachtgever: HV Invest bvba, Begijnenbosstraat 1128, 3850 Nieuwerkerken

1.1.5 Locatiegegevens:

1.1.5.1 Provincie: Limburg

1.1.5.2 Gemeente: Sint-Truiden

1.1.5.3 Deelgemeente:

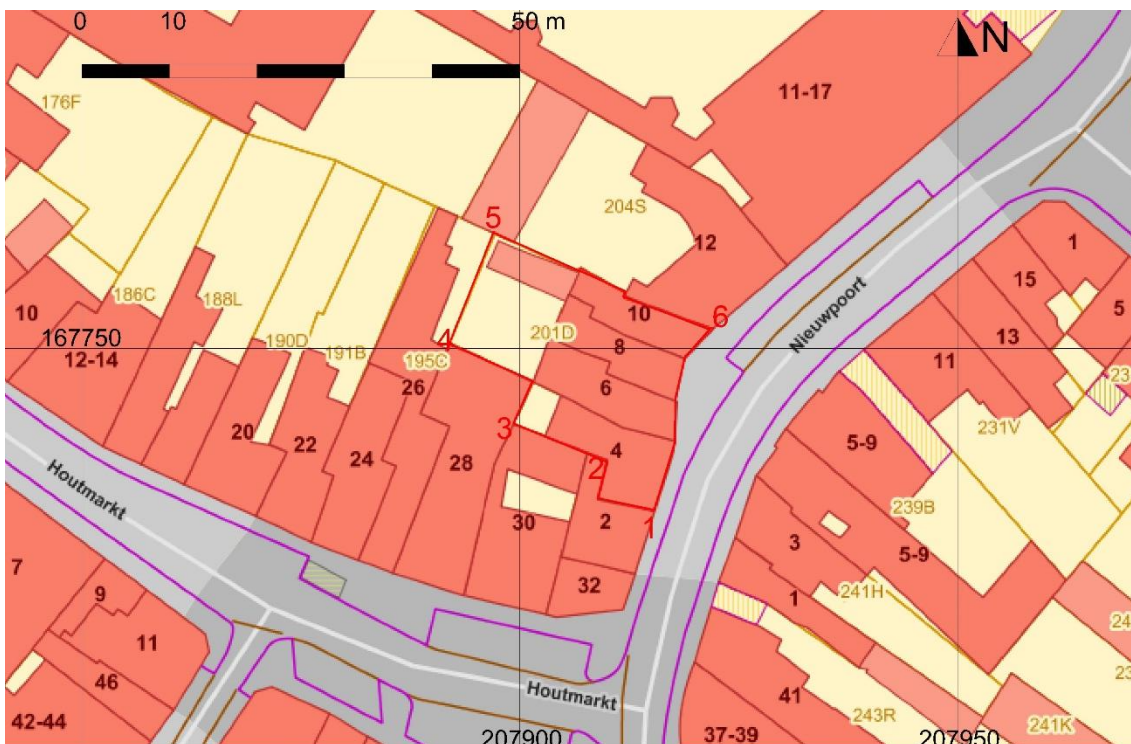
1.1.5.4 Adres: Nieuwpoort 4-10

1.1.5.5 Toponiem: *Aen de Hasseltse Poort* (uit de kadastrale kaart)

1.1.5.6 Bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	207915.34	167731.55
2	207910.00	167750.18
3	207899.00	167741.22
4	207891.52	167750.18
5	207896.67	167762.78
6	207921.65	167752.12

Afbeelding 1: Bounding box, het bouwgebied in rood, www.geopunt.be

1.1.6 Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in de gemeente Sint-Truiden, afdeling 1 sectie H percelen 200, 201d, 202a en 203b. Volgens de CadGis van het kadaster (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE) hebben de percelen een oppervlakte van (afgerond op twee decimalen):

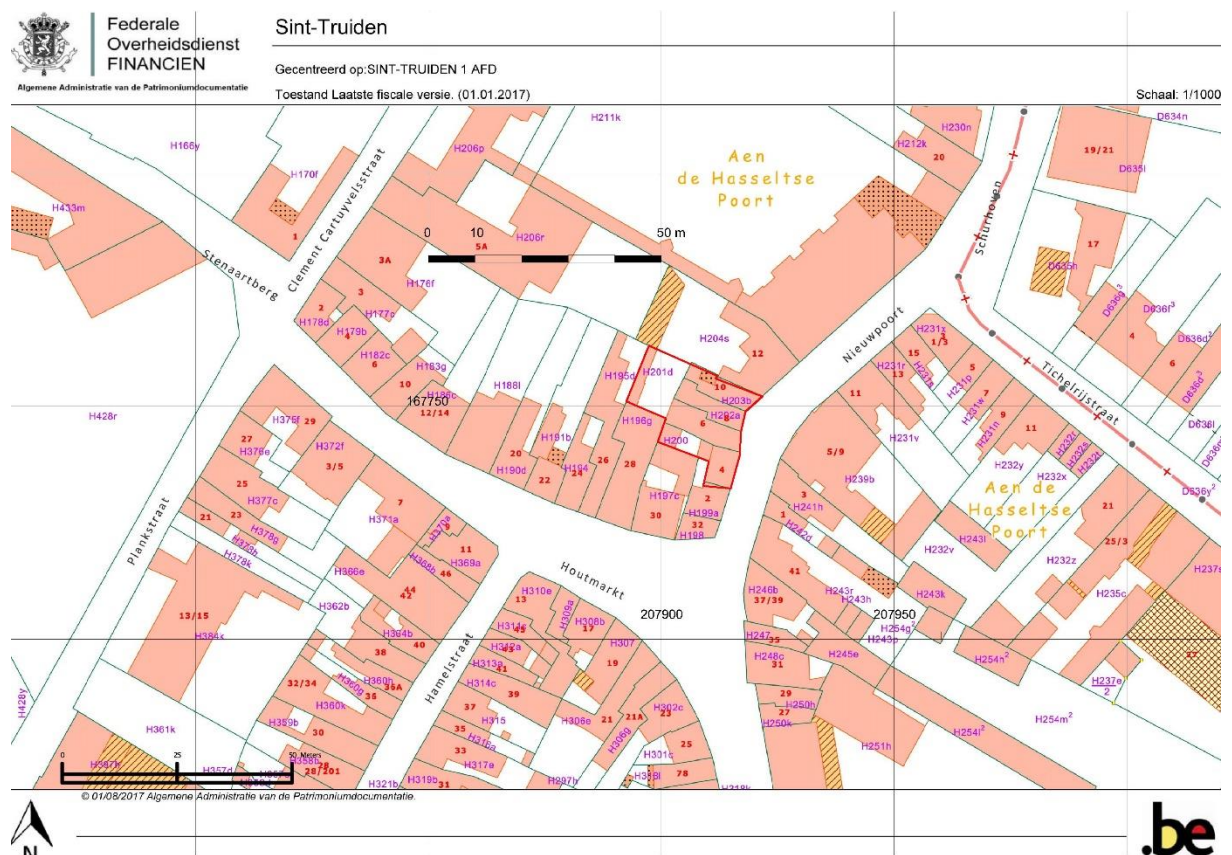
200: 100,89 m²

201d: 216,48 m²

202a: 70,90 m²

203b: 75,36 m²

Alle percelen samen hebben een oppervlakte van 463,63 m².

Afbeelding 2: de kadastrale kaart, in rood het projectgebied, www.cadgis.be

2. Aanleiding van het vooronderzoek

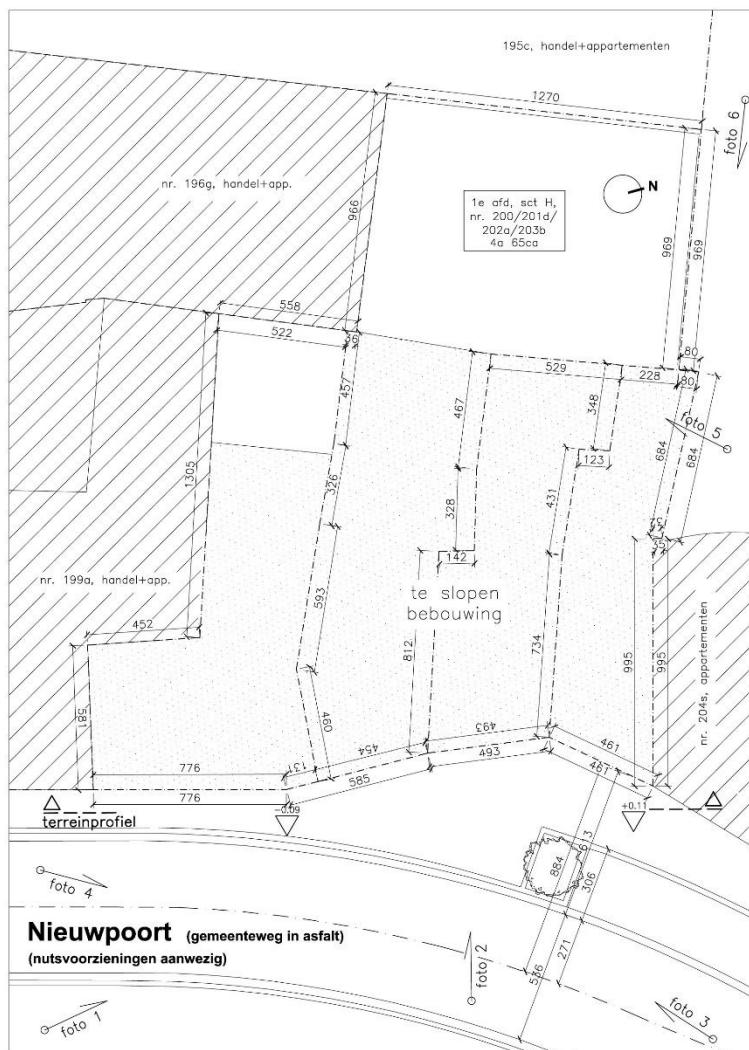
Dit onderzoek begint bij het slopen en het bouwen in de Nieuwpoort 4-10 te Sint-Truiden.

Voor het archeologisch veldonderzoek is het noodzaak de bestaande gebouwen, die de percelen omvatten, af te breken. De gebouwen mogen tot op het maaiveld niveau gesloopt worden.

De geplande werken

De geplande werken voorzien 7 nieuwe appartementen te bouwen verdeeld over 4 verdiepingen, die de volledige percelen zullen omvatten.

Bouwdensiteit: naar bouwdensiteit toe wijzigt eigenlijk niets; het volledige perceel is momenteel volgebouwd en dit wijzigt niet. Men kan spreken van een hoge bouwdensiteit in het verleden en in de toekomst; 100% bebouwd.

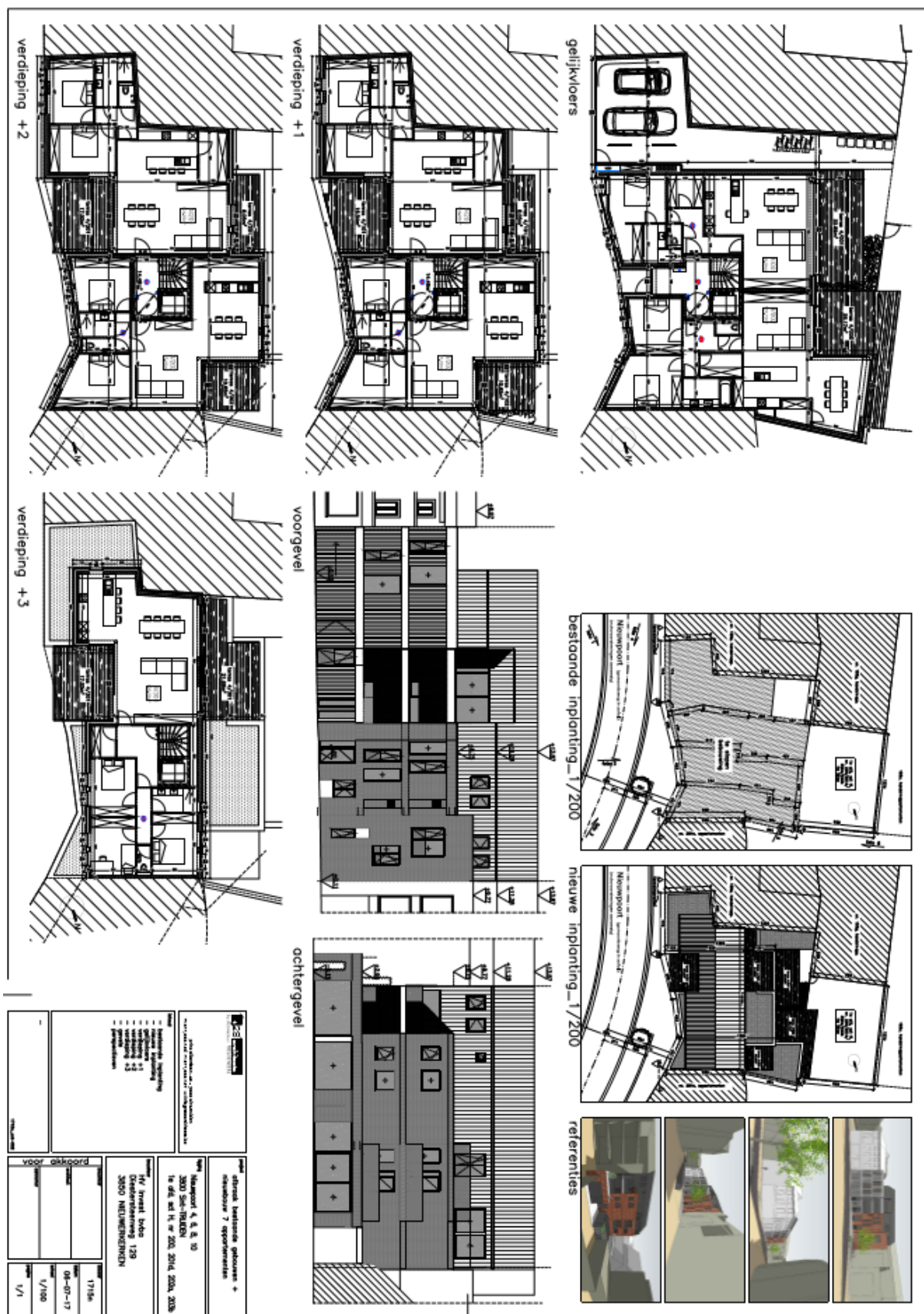
Afbeelding 3: huidige situatie af te breken

Afbeelding 4: uitzicht achtergevel, huidige situatie, zoals aangereikt door T28 architecten

Afbeelding 5: uitzicht voorgevel, huidige situatie, zoals aangereikt door T28 architecten

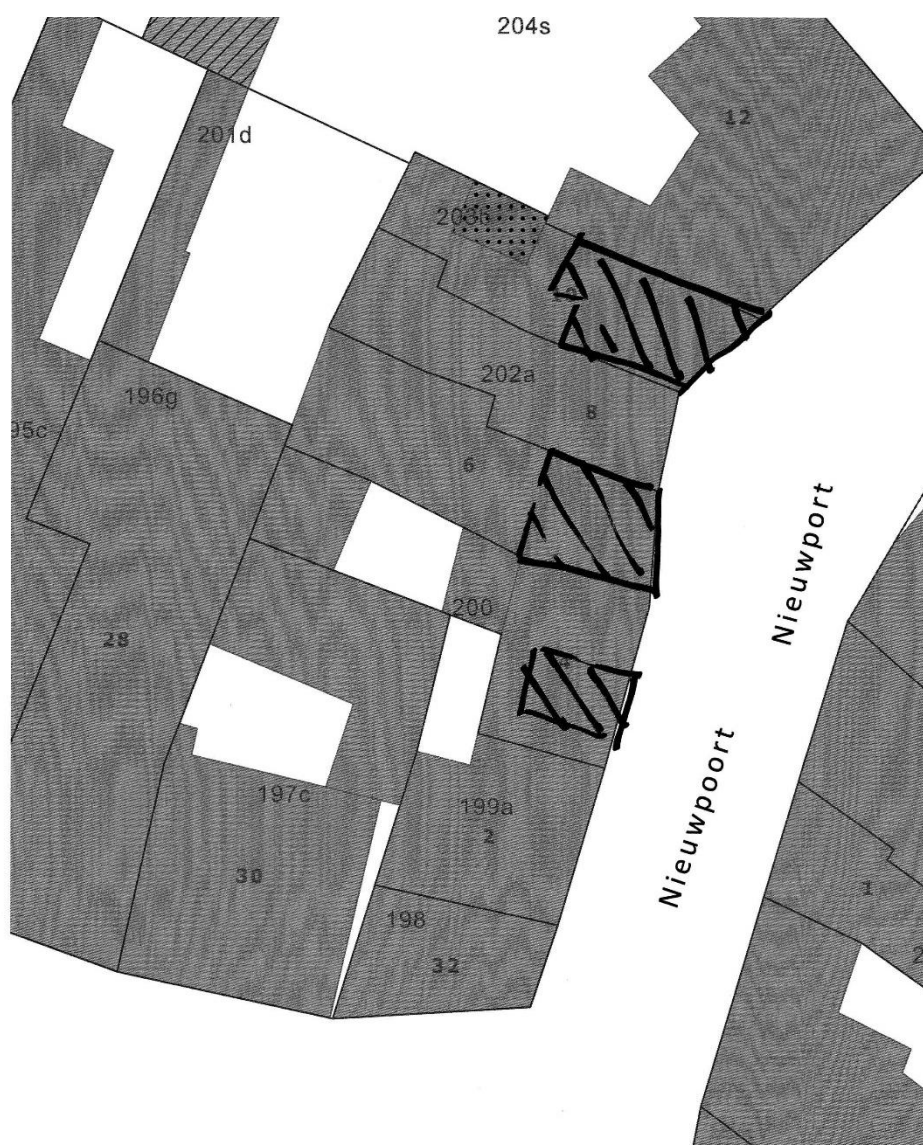
Afbeelding 6: inplanting, zoals aangereikt door T28 architecten

Het gebouwencomplex zal 4 verdiepingen tellen, met voetgangerstoegang en auto- en fietstoegang via de Nieuwpoort. De vloerpass van het gelijkvloers zal het niveau van de huidige weg respecteren.

De verdiepingen +1 en +2 voorzien allebei 3 appartementen en op de laatste, verdieping +3 is er één appartement.

De geplande werken zullen matig vernietigend zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief. Er zijn geen kelders voorzien maar de funderingen worden altijd aangezet in de stabiele, vaste ondergrond, dus onder, dikwijls diep onder de teelaarde.

In de huidige toestand zijn er kelders, maar de diepte is niet bekend.

Afbeelding 7: bestaande toestand, in zwart de kelders, zoals aangereikt door T28 architecten

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied. Dit onderzoek heeft volgende IT-middelen gebruikt om het archeologisch potentieel van het gebied te kennen :

- Site/object op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>;
- Het onroerend erfgoed op de kaart, op <https://geo.onroerenderfgoed.be>;
- Vorige vooronderzoeken, op <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/>;
- Onderzoek met alle historische kaarten, op <https://geopunt.be> en op www.cartesius.be

Het plangebied ligt in centrum van Sint-Truiden in de omgeving van het kruispunt met de Houtmarkt. het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van 54 m TAW en het terrein is bijna vlak. Uit de bodemkaart kunnen we afleiden dat het oppervlak in de bodemserie OB ligt, maar de gronden rond de stad worden gekenmerkt door droge en natte leembodems.

Sint-Truiden ligt in de Haspengouwse leemstreek. Het glooiende reliëf wordt er doorsneden door talrijke zijtakken van de Gete. De stad ligt in en langs de vallei van de Cicindriabeek. Deze beek ontspringt ten zuiden van de stad, loopt via de Beekstraat de stad in en verlaat de stad in het noordoosten.

Het projectgebied situeert zich binnen de afbakening van de historische kern van de stad Sint-Truiden, tussen de Sint-Trudo Benedictijnenabdij (ten westen), de late middeleeuwse Nieuw Poort (ten oosten) en het 17de -eeuwse Capucijnenklooster (ten noorden).

Tot op heden zijn in het projectgebied geen archeologische vindplaatsen gekend.

In de Centrale Archeologische Inventaris, de Vlaamse archeologische database, zijn er in de omgeving van het plangebied vindplaatsen bekend (afbeelding 7):

In de directe omgeving zijn er:

- CAI 207882, ca 55 m ten oosten, stadsomwalling, Late Middeleeuwen
- CAI 207883, ca. 55 m ten oosten, de Late middeleeuwse Nieuw Poort, die een verbinding met Hasselt was.
- CAI 207881, ca. 120 m ten noorden, het 17de -eeuwse Capucijnenklooster

-

Het tracé waar de vroegere stadswal was, is door de poorten en sommige wegen gemakkelijk te volgen. Er is met andere woorden een eerlijke kans dat het projectgebied in de nabije omgeving van de stadversterkingen gesitueerd is.

De volgende cartografie uit de 19de eeuw (Atlas der buurtwegen en Vandermaelen kaarten) is niet nauwkeurig genoeg (tot op perceelniveau), maar op de Atlas ligt er een L-vormig gebouw, en het

projectgebied bevindt zich aan de kortste zijde. Op de Vandermaelen kaarten ligt in de omgeving van het projectgebied een bouwblok. De stadsontwikkeling lijkt beperkt rond de Houtmarkt, met een onbebouwde oppervlakte direct achter de stadsversterking.

Voor de 19de eeuw kunnen we de mutatieschetsen uit het Kadaster raadplegen: de percelen worden meerdere keren gedeeld en vanaf de helft van de 20ste eeuw kennen we de huidige fysionomie van de percelen.

De stadsontwikkeling blijft beperkt tot aan Wereldoorlog II: het bouwblok blijft gedeeltelijk bebouwd ook op de topografische kaarten, tot op de kaart uit 1939; de gebouwen liggen hier langs de straat en er blijft aan de noordelijke kant van het projectgebied een onbebouwd oppervlak.

Dit overzicht klopt met de luchtfoto's uit 1971 t/m 2016, waar we een constante bebouwing vinden gedurende de 20ste en de 21ste eeuw in het projectgebied en zijn omgeving. In de bestaande toestand zijn er kelders, maar de diepte is onbekend.

Blijkbaar zijn er dus minstens twee bouwfasen geweest, maar de impact op eventueel bodemarchief van de eerste bouwfase, weergegeven op de historische en topografische kaarten, is moeilijk in te schatten.

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld dat er waarschijnlijk sporen van de omgeving van de stadsmuren en van bebouwing op de percelen kunnen aangetroffen worden. Omdat het tracé van de stadswallen en de ligging van de Nieuwpoort zeer dicht bij het projectgebied zijn, kan een archeologische site in elk geval niet worden uitgesloten, vooral in een historische stadskern waar mogelijk complexe contexten en meerlagige stratigrafieën aanwezig zijn, aangezien ook de nabijheid van de Sint-Trudo abdij en de vroegste ontwikkeling van de stad.

4.Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het stratigrafisch onderzoek is een eerste archeologische evaluatie van het terrein. Er dienen aanbevelingen te worden geformuleerd naar vervolgonderzoek en –strategie toe. Minimaal volgende onderzoeksvragen dienen te worden beantwoord:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
 - In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
 - Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek, rekening houdend met het hoge grondwaterpeil?
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig?
 - Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
 - Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? -
 - En hoe zijn die over de verschillende putten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
 - Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en in dit specifiek geval, zijn er sporen van de stadsversterkingen?
 - Zijn er post/laatmiddeleeuwse kelders aanwezig?
 - Zijn er één of meerdere vloeren in deze kelders?
 - Is er onder de kelders nog archeologisch erfgoed aanwezig?
 - Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
 - Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden? - Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
 - Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen?
 - Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
 - Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
 - Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
 - Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en in dit specifiek onderzoek, zijn er sporen van het tracé van de stadsversterkingen?
 - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
 - Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
 - Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja:
- Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
- Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
 - Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
 - Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

- Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

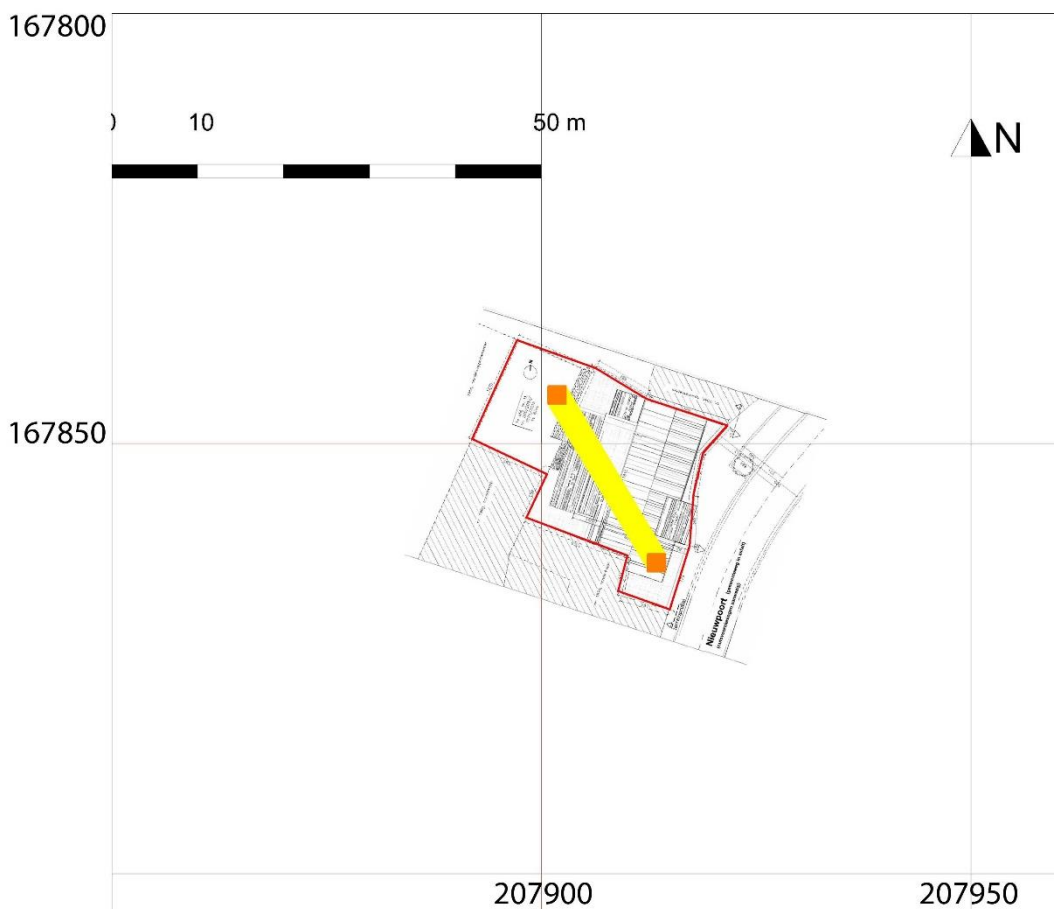
- Wat is de te volgen strategie bij een vervolgonderzoek?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

De geplande onderzoeksmethode: verder archeologisch onderzoek wordt best uitgevoerd door middel van stratigrafische profielputten en (eventueel) proefsleuvenonderzoek. De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van twee stratigrafische proefputten van 4 m² groot (2 x 2 m) en minstens te graven tot 30 cm in de ongeroerde C-horizont. We opteren voor het aanleggen van proefputten gespreid over het terrein na afbraak van het bestaande gelijkvloers om het terrein volledig in te kunnen schatten op haar archeologische waarde en om een duidelijk beeld van de stratigrafische complexiteit van het terrein te krijgen. Nadat bepaald kan worden op basis van de vastgestelde stratigrafische opbouw van het terrein hoeveel archeologische niveaus op het terrein bewaard zijn, worden de proefputten uitgebreid tot proefsleuf, georiënteerd bijna parallel aan het historische circuit van de stadsmuren en op de mogelijke eerste bouwphase van het perceel.

Randvoorwaarden

Voor de proefputten gemaakt kunnen worden, dienen uiteraard de bestaande gebouwen gesloopt. Dit mag tot op maaiveldniveau. Vanaf het moment dat vloeren uitgebroken worden dient dit te gebeuren onder begeleiding en toezicht van een archeoloog om te voorkomen dat waardevolle sporen verloren gaan. Het resultaat van de stratigrafische proefputten bepaalt de verder te volgen strategie in het archeologisch traject.

Afbeelding 9: voorstel van de inplanting van de twee putten (in oranje) en eventuele proefsleuf (in geel)

Proefput 1 is achter de zone gesitueerd, waar de tuin is voorzien. De tweede zal in de ruimte van het appartement op het gelijkvloers, naast de Nieuwpoort gesitueerd worden en naast de huidige kelder in het perceel 200. De bedoeling van dit voorstel is een evaluatie van de twee bouwfases, van de ingreep in het bodemarchief van de bestaande kelders en van de onbebouwde zone aan de noordelijke kant van het projectgebied.

Indien uit de stratigrafie van de twee profielkolommen blijkt dat het terrein recent weinig of niet verstoord is en potentieel bevat op archeologische kennisvermeerdering, dan worden de profielputten

verbonden door middel van een proefsleuf van 2 m breedte en aan te leggen op het eerste, meest recente, archeologische vlak zoals aangetroffen in de profielkolommen van de proefputten.

Op die manier ligt de (eventuele) sleuf bijna parallel aan het tracé van de stadsmuren, om een betere kennis te bekomen van stedelijke ontwikkeling binnen deze grens en de directe omgeving van de muren.

6. Onderzoekstechnieken

De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door twee stratigrafische proefputten van 4 m² groot (2 x 2 m) en door een (eventuele) proefsleuf.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring voorzien om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal. Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

Afbeelding 1: Bounding box, het bouwgebied in rood, www.geopunt.be

Afbeelding 2: de kadastrale kaart, in rood het projectgebied, www.cadgis.be

Afbeelding 3: huidige situatie af te breken

Afbeelding 4: uitzicht achtergevel, huidige situatie, zoals aangereikt door T28 architecten

Afbeelding 5: uitzicht voorgevel, huidige situatie, zoals aangereikt door T28 architecten

Afbeelding 6: inplanting, zoals aangereikt door T28 architecten

Afbeelding 7: bestaande toestand, in zwart de kelders, zoals aangereikt door T28 architecten

Afbeelding 8: het projectgebied, in rood, op de CAI-locaties kaart, www.geo.onroenderfgoed.be

Afbeelding 9: voorstel van de inplanting van de twee putten (in oranje) en eventuele proefsleuf (in geel)

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>

Geraadpleegde websites:

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.gdiviewer.agiv.be

www.geo.onroenderfgoed.be

www.geopunt.be

www.inventaris.onroenderfgoed.be/

www.loket.onroenderfgoed.be

www.mapire.eu